

TARCZA ANTYKRYZYSOWA

CZĘŚĆ VI

Opracowała: Radca prawny Maja Grzegorzczak

UMOWY PRAWNE W DOBIE PANDEMII COVID-19

Epidemia a trwające umowy – czy istnieją tzw. koła ratunkowe

Umowy o dzieło – co się zmieniło

Epidemia a trwające umowy - czy istnieją tzw. koła ratunkowe

- ❖ Coraz większa liczba przedsiębiorców ma wątpliwości, czy wobec całokształtu okoliczności obecnej sytuacji, nadal w pełni obowiązuje zasada *pacta sunt servanda* – *umów należy dotrzymać*. Dotyczy to w szczególności tych podmiotów, które nie mogą w ogóle prowadzić działalności gospodarczej z uwagi na obowiązujące przepisy.
- ❖ Czy w takim przypadku mogę odmówić wykonania umowy, rozwiązać ją, czy może ulega ona zawieszeniu, czy druga strona umowy będzie jednak miała prawo do egzekwowania wykonania umowy zgodnie z jej postanowieniami?

- ❖ Co do zasady niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania (umowy) powoduje powstanie określonych uprawnień po stronie wierzyciela. Uprawnienia te mogą polegać na żądaniu zapłaty odsetek, kar umownych, aż po wystąpienie przesłanek do ogłoszenia przez przedsiębiorcę upadłości.
- ❖ Przedsiębiorcy muszą także pamiętać o podstawowej zasadzie – **umowa umowie nie jest równa** i każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie.
- ❖ Zawsze zaczynamy analizę problemu od **dokładnego wczytania się w postanowienia umowy (co niestety bardzo często ma miejsce dopiero, gdy pojawiają się problemy ☹), stwierdzenia czy jest ona ważna, czy została sporządzona we właściwej formie wymaganej dla danej czynności prawnej oraz czy strony umowy były prawidłowo umocowane do jej zawarcia.**

Artykuł 495 Kodeksu cywilnego

- ❖ Jednym z przepisów, na którym możemy się oprzeć jest art. 495 Kodeksu cywilnego dotyczący niezawinionego braku możliwości spełnienia świadczenia
- ❖ Ustawodawca przewidział, że w przypadku, w którym **jedno ze świadczeń wzajemnych stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi, strona, która miała to świadczenie spełnić, nie może żądać świadczenia wzajemnego, a w wypadku, gdy je już otrzymała, obowiązana jest do zwrotu według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.**
- ❖ Jeżeli natomiast świadczenie jednej ze stron stało się niemożliwe tylko częściowo, strona ta traci prawo do odpowiedniej części świadczenia wzajemnego.

- ❖ Jednakże druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez tę stronę cel umowy, wiadomy stronie, której świadczenie stało się częściowo niemożliwe.

(!!!)

A zatem w przypadku braku możliwości wykonania umowy wierzyciel może powstrzymać się od zapłaty (w przypadku, gdy zapłata jeszcze nie została dokonana) albo żądać zwrotu zapłaconej ceny, gdy już dokonał płatności.

Omawiana zasada może mieć zastosowanie w przypadku np. imprez kulturalnych, turystycznych, sportowych, zajęć edukacyjnych, wszelkich usług.

- ❖ Z uwagi na ogromne komplikacje, szczególnie dla organizatorów i usługodawców, tzw. specustawa, czyli znowelizowana już kilkakrotnie ustawa z dnia 2 marca 2020r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, wprowadziła zasady dotyczące zwrotu środków (art. 15zp):

Przedsiębiorca prowadzący działalność związaną z organizacją:

- wystaw i kongresów, w tym z udostępnianiem pomieszczeń i powierzchni na imprezy targowe, szkolenia, konferencje lub egzaminy,
a także
- prowadzący działalność kulturalną, rozrywkową, rekreacyjną i sportową lub organizujący wystawy tematyczne lub imprezy plenerowe

W przypadku rozwiązania umowy z klientem, w tym na świadczenie usług dodatkowych związanych z udostępnieniem powierzchni lub pomieszczeń, które to rozwiązanie umowy pozostaje w bezpośrednim związku z negatywnymi skutkami COVID-19, jest zobowiązany zwrócić wpłacone mu przez klienta środki **w terminie 180 dni od dnia skutecznego rozwiązania umowy.**

Czym jest natomiast **skuteczne** rozwiązanie umowy??

Rozwiązanie umowy **nie będzie skuteczne** w przypadku wyrażenia przez klienta zgody na otrzymanie w zamian od przedsiębiorcy vouchera do realizacji na poczet przyszłych wydarzeń w obszarze działalności przedsiębiorcy **w ciągu roku od dnia**, w którym miało się odbyć wydarzenie, za które klient już zapłacił.

Przedsiębiorco pamiętaj !!!

Wartość takiego vouchera **nie może być niższa** niż kwota wpłacona na poczet realizacji dotychczasowej umowy przez klienta.

Powyższe zasady obowiązują także podmioty:

- prowadzące **działalność hotelarską**

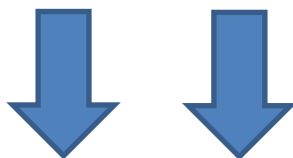
a także

- świadczące usługi **pilotów wycieczek i przewodników turystycznych.**

(???) Pytania i wątpliwości – z ostatnich dni

Czy przedsiębiorca, który odwołał wydarzenie, ale zaproponował możliwość wzięcia w nim udziału w innym terminie jest mimo to zobowiązany do zwrotu opłat uiszczonych przez uczestników? Czy może warunkować zwrot opłat pokryciem opłaty administracyjnej w kwocie np. 50 zł czy 100 zł?

Obowiązek zwrotu wpłaconych zaliczek czy opłat / wpisowego itp. wynika wprost z przyjętych przepisów.

Ukłonem ustawodawcy w stronę organizatorów było określenie terminu 180 dni na zrealizowanie obowiązku zwrotu środków.

Organizator wydarzenia nie ma żadnych podstaw prawnych do obciążania uczestników jakimikolwiek opłatami administracyjnymi.

Artykuł 395¹ Kodeksu cywilnego – tzw. klauzula rebus sic stantibus

- Przywołany przepis stanowi, iż w przypadku, gdy **z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków** spełnienie świadczenia byłoby połączone z **nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą**, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy, sąd może **po rozważeniu interesów stron**, zgodnie z zasadami współżycia społecznego, **oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy**. Rozwiązując umowę sąd może w miarę potrzeby orzec o rozliczeniach stron, kierując się zasadami określonymi w zdaniu poprzedzającym.

(???) Pytania i wątpliwości – z ostatnich dni

**Czy w czasie epidemii koronawirusa przedsiębiorca bądź osoba fizyczna może skorzystać z klauzuli rebus sic stantibus w odniesieniu do zawartych umów?
Czy epidemia jest okolicznością pozwalającą na zastosowanie tej klauzuli?
Czy sąd rozstrzygając konkretną sprawę może uwzględnić epidemię jako okoliczność stosowania klauzuli nadzwyczajnej zmiany stosunków?**

Jeżeli wykonanie umowy zgodnie z jej postanowieniami byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą, a strony nie były w stanie tego przewidzieć przy zawarciu umowy, sąd może po dogłębnej analizie oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy.

Wydaje się, że stan epidemii oraz ograniczenia nałożone przez rząd w sferze gospodarczej można zakwalifikować właśnie jako nadzwyczajną zmianę stosunków.

- ❖ Pamiętać jednak należy, że każda sprawa jest inna, a nadto orzecznictwo sądowe w tym obszarze także nie jest jednolite.
- ❖ Możemy spotkać poglądy zaprezentowane przez sąd, iż epidemia i towarzyszące jej ograniczenia, szczególnie te dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej, są właśnie takim przykładem nadzwyczajnej zmiany stosunków.
- ❖ Są również stanowiska, iż sam w sobie fakt wystąpienia epidemii lub spowodowanego nią kryzysu gospodarczego nie uzasadnia automatycznie sądowej ingerencji w treść stosunku zobowiązaniowego.
- ❖ Z pewnością *clue* sprawy będzie leżało w bardzo dobrej argumentacji.

- ❖ Co do zasady możemy jednak przyjąć, że w orzecznictwie sądowym epidemię, głębokie zmiany sytuacji gospodarczej oraz nagłe, nieprzewidywalne zmiany w prawie, **wskazuje się jako przykłady nadzwyczajnej zmiany stosunków, mogącej prowadzić do sądowej ingerencji w umowę (o ile oczywiście świadczenie objęte umową nie wygasło).**
- ❖ Co ważne, sam jednak fakt wystąpienia epidemii oraz zmian gospodarczych i prawnych nie jest samoistną przesłanką ingerencji sądu w treść stosunku zobowiązaniowego. **Konieczne jest bowiem wykazanie, iż w następstwie tych zdarzeń wykonanie ustalonego wcześniej zobowiązania (umowy) byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą.** W przypadku zaistnienia tych okoliczności sąd może – po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współżycia społecznego – oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy.

- ❖ Pamiętać także należy, że zakres ingerencji sądu w treść umowy jest ograniczony koniecznością zachowania **zasad współzycia społecznego i uwzględnienia interesów obu stron**, a nadzwyczajna zmiana stosunków, czyli np. stan epidemii i wynikające stąd ograniczenia oraz zmiany w prawie wystąpiły **już po zawarciu umowy**.

Uwaga !!!

Przedsiębiorcy muszą wziąć pod uwagę, że nie tylko faktyczne podpisanie umowy będzie tym granicznym terminem. Jeżeli bowiem złożyli ofertę i są nią związani, a druga strona przyjęła ofertę, to także dochodzi do zawarcia umowy.

- ❖ Sąd przede wszystkim będzie dążył do oznaczenia sposobu wykonania umowy, a możliwość rozwiązania umowy raczej powinna być traktowana jako środek ostateczny.

Przedsiębiorco pamiętaj !!!

Nadzwyczajną zmianą stosunków nie jest sama zmiana sytuacji życiowej jednej ze stron (!!!) – musi być to zdarzenie wyjątkowe i niespotykane w normalnych okolicznościach.

Nadzwyczajna zmiana stosunków to zmiana, która nie jest wynikiem zwykłych procesów gospodarczych (przewidywalnych, obiektywnych, wynikających z doświadczenia).

Nadzwyczajna zmiana stosunków nie może mieścić się w standardowym ryzyku kontraktowym / biznesowym – musi wykraczać poza to ryzyko.

Przykłady z orzecznictwa

- ❑ Pogląd uznający epidemię, zmianę sytuacji gospodarczej, zmianę stanu prawnego za przykład nadzwyczajnej zmiany stosunków, mogącej uzasadniać sądową ingerencję w treść stosunku zobowiązaniowego.

Poprzez "nadzwyczajną zmianę stosunków" rozumieć należy taki stan rzeczy, który zdarza się rzadko, a jednocześnie jest niezwykle, niebywały, wyjątkowy, normalnie niespotykany. Jako przykłady zdarzeń powodujących nadzwyczajną zmianę stosunków wskazuje się epidemię (...). Problem nieprzewidywalności ustawodawca wiąże nie z przewidywaniem przez strony takich zdarzeń, ale z przewidywaniem ich następstw, czyli chodzi w istocie o przewidywalność odniesioną do przyszłej sytuacji stron.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 grudnia 2018 r. (sygn. akt: I ACa 649/18)

Przykłady z orzecznictwa

- ❑ Pogląd uznający epidemię, zmianę sytuacji gospodarczej, zmianę stanu prawnego za przykład nadzwyczajnej zmiany stosunków, mogącej uzasadniać sądową ingerencję w treść stosunku zobowiązaniowego.

Jako przykłady zdarzeń powodujących nadzwyczajną zmianę stosunków wskazuje się epidemie (...) szczególnie głęboką zmianę sytuacji gospodarczej, objawiającą się hiperinflacją, gwałtownym spadkiem dochodu narodowego, masowymi upadłościami przedsiębiorstw. (...) Termin "zmiana stosunków" nie określa indywidualnej zmiany sytuacji strony zobowiązania (np. kłopoty finansowe, choroba), ale zmiany w zakresie stosunków społecznych dotyczące większej grupy podmiotów, a w szczególności zmiany warunków gospodarczych o charakterze powszechnym i niezależne od stron"

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 października 2017r. (sygn. akt: VI ACa 1556/16)

Przykłady z orzecznictwa

- ❑ Poglądy dotyczące konieczności wykazania, że nadzwyczajne okoliczności skutkują nadmiernymi trudnościami w wykonaniu zobowiązania lub grożą jednej ze stron rażąco stratą.

Nie ulega wątpliwości, że strony zawierające umowę muszą ponieść "zwykłe ryzyko kontraktowe", jakie wiąże się ze stałymi, normalnymi zmianami zachodzącymi w stosunkach społeczno - gospodarczych. Wydaje się więc, że przepis art. 357¹ Kodeksu cywilnego powinien znaleźć zastosowanie wówczas, gdy pewne zjawiska wywołują taką zmianę stosunków, która nie mieści się już w granicach owego zwykłego ryzyka. (...) Konieczne jest także wykazanie dodatkowej przesłanki, a mianowicie tego, że spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąco stratą.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 grudnia 2018r. (sygn. akt: I ACa 644/18)

Przykłady z orzecznictwa

- ❑ Poglądy dotyczące konieczności wykazania, że nadzwyczajne okoliczności skutkują nadmiernymi trudnościami w wykonaniu zobowiązania lub grożą jednej ze stron rażącą stratą.

Według art. 357¹ Kodeksu cywilnego modyfikacja umownego zobowiązania jest dopuszczalna o ile:

- 1) doszło do nadzwyczajnej zmiany stosunków,**
- 2) zmiana ta niesie za sobą nadmierną trudność w spełnieniu świadczenia lub grozi jednej ze stron rażącą stratą,**
- 3) strony nie przewidywały opisanych w pkt 2 ustawowych następstw nadzwyczajnej zmiany stosunków.**

(...) Skutki nadzwyczajnej zmiany stosunków muszą ponadto być tego rodzaju, że spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą (...) użyte w art. 357¹ Kodeksu cywilnego określenie "rażąca strata" ma autonomiczny charakter i nie może być interpretowane w oderwaniu od istoty i celu konkretnego zobowiązania."

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2014r. (sygn. akt: II CSK 191/14)

Przykłady z orzecznictwa

- ❑ Poglądy dotyczące sposobu rozstrzygania sporów przez sądy - sąd powinien przede wszystkim oznaczyć sposób wykonania zobowiązania oraz jego wysokość.

Może być to:

- ✓ podwyższenie wysokości świadczenia, gdy wierzycielowi zagraża strata lub
- ✓ obniżenie wysokości świadczenia, gdy strata zagraża dłużnikowi.

Natomiast **rozwiązanie umowy, które także zostało przewidziane, zastrzeżone jest do sytuacji wyjątkowych, gdy zmiana treści umowy jest niewystarczająca.**

Przykłady z orzecznictwa

Wskazać należy, że stosując art. 357¹ Kodeksu cywilnego sąd może przede wszystkim oznaczyć sposób wykonania zobowiązania oraz jego wysokość. Tym samym zmiana stosunku prawnego może polegać na podwyższeniu wysokości świadczenia, gdy wierzycielowi zagraża strata lub obniżenie wysokości świadczenia, gdy strata zagraża dłużnikowi.

Wydanie każdego z powyższych rozstrzygnięć powinno być uzasadnione interesem każdej ze stron oraz zasadami współżycia społecznego. Podstawową przesłanką dającą podstawę do ingerencji organu orzekającego w konkretny stosunek zobowiązaniowy jest zaistnienie nadzwyczajnej zmiany stosunków, za które doktryna uznaje między innymi przekształcenie stosunków społecznych, gospodarczych, którego skutki w wyjątkowy sposób wpływają na rzeczywistość.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 czerwca 2018r. (sygn. akt: I ACa 190/17)

Przykłady z orzecznictwa

Przepis art. 357¹ Kodeksu cywilnego reguluje możliwość ingerencji sądu w treść łączącego strony stosunku umownego przez oznaczenie sposobu wykonania zobowiązania, wysokości świadczenia lub nawet rozwiązania umowy.

Możliwość ta ma charakter wyjątku od zasady związania stron zawartą umową, podyktowanego zaistnieniem nadzwyczajnej zmiany stosunków, której strony nie przewidywały przy zawarciu umowy.

Rozwiązanie umowy, obwarowane zwrotem "nawet orzec o rozwiązaniu umowy", może być zastosowane, wyjątkowo w sytuacji, gdy nie można było osiągnąć celu przez zmianę treści umowy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2018r. (sygn. akt: II CSK 303/17)

Wytyczne dla przedsiębiorców

Przedsiębiorca będzie musiał wykazać, że zaistniała sytuacja powoduje brak możliwości prowadzenia normalnej działalności gospodarczej w warunkach normalnego i przewidywalnego ryzyka biznesowego, a wprowadzone ograniczenia o charakterze prawnym, administracyjnym, gospodarczym skutecznie blokują możliwość należytego wykonywania postanowień zawartej umowy.

Ciężar dowodowy obejmujący wykazanie, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest następstwem zdarzeń nieprzewidzianych i nadzwyczajnych będzie spoczywać na tej stronie, która wywodzi stąd skutki prawne, a zatem przede wszystkim nie wykonuje umowy zawartej z kontrahentem.

Wytyczne dla przedsiębiorców

W przypadku braku możliwości wykonania umowy kontrahent może powstrzymać się od zapłaty (w sytuacji, kiedy zapłata jeszcze nie została dokonana) albo żądać zwrotu zapłaconej ceny.

Dłużnik może także próbować zwolnić się z odpowiedzialności odszkodowawczej względem swojego kontrahenta powołując się na skutek wystąpienia zdarzeń będących konsekwencją epidemii

Jeśli jesteś już dłużnikiem, możesz wnieść o odroczenie spłaty odsetek, rozłożenie należności i odsetek na raty lub nawet o ich umorzenie.

Jeśli w umowie była zastrzeżona kara umowna, dłużnik zobowiązany do zapłaty kary umownej może wnieść o miarkowanie kary umownej (obniżenie jej wysokości).

Gdzie jeszcze poszukiwać regulacji szczególnych dotyczących problemów z wykonaniem umowy

- Waloryzacja świadczenia pieniężnego
- Niewypłacalność dłużnika
- Przepisy szczególne dotyczące umowy o dzieło
- Przepisy szczególne dotyczące umowy zlecenie, a co za tym idzie także umowy o świadczenie usług
- Przepisy szczególne dotyczące umowy dzierżawy
- Regulacje szczególnie wprowadzane tzw. specustawami

(???) Pytania i wątpliwości – z ostatnich dni

Czy w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawa wykonawca ma możliwość powstrzymania się od realizacji świadczenia wynikającego zawartej umowy albo, alternatywnie, jednostronnej zmiany sposobu realizacji umowy ze stacjonarnego na zdalny? Czy druga strona umowy może się temu sprzeciwić?

Aktualnie obowiązujące przepisy nie zawierają regulacji pozwalających na automatyczne powstrzymanie się przez wykonawcę od realizacji świadczenia, czy też na jednostronną zmianę sposobu realizacji zamówienia.

Wprowadzenie zmian do treści obowiązującej umowy wymaga zawarcia aneksu, czyli porozumienia się obu stron umowy.

Rekomendacja (!!!)

- W przypadku braku porozumienia stron umowy co do sposobu dalszego jej wykonywania, zmiana sposobu spełnienia świadczenia mogłaby także nastąpić na drodze postępowania sądowego w oparciu o omówioną wcześniej regulację art. 357¹ Kodeksu cywilnego, czyli tzw. nadzwyczajną zmianę stosunków.
- Pamiętać jednak należy, że w dzisiejszej rzeczywistości proces sądowy to wieloletni spór (czas oczekiwania na rozpoznanie sprawy będzie się wydłużał, a sprawy będą się nawarstwiać ze względu na obecną sytuację i ograniczone funkcjonowanie wielu instytucji).
- Dlatego też porozumienie i ugoda to najlepsze rozwiązanie dla obu stron, szczególnie gdy w grę wchodzi niezbyt wysokie kwoty.

Umowy o dzieło – co się zmieniło

Zmiana przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – umowy o dzieło

- Ustawa przewiduje **obowiązek płatnika składek lub osoby fizycznej zlecającej dzieło do poinformowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o zawarciu każdej umowy o dzieło z osobą, z którą nie pozostaje on w stosunku pracy lub jeżeli w ramach takiej umowy nie wykonuje pracy na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy.**

- Obowiązek informacyjny należy zrealizować **w terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy o dzieło.**

Uwaga !!!

- Jednocześnie przepisy wprowadzają zmianę **umożliwiającą udostępnianie informacji o umowach o dzieło ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych oraz organom Krajowej Administracji Skarbowej na ich żądanie.**

**DZIĘKUJĘ
ZA UWAGĘ** 😊

Kancelaria Prawna
Maja Grzegorzczak
Radca Prawny

✉ kancelaria@maja-grzegorzczak.com
www.maja-grzegorzczak.com

📞 tel./fax 91 434 13 67
kom. 501 148 704

ul. Monte Cassino 38/1; 70-764 Szczecin

📘 facebook.com/MajaGKancelaria

Dziękujemy za uwagę

Zachęcamy do zapoznania się z pozostałymi materiałami dotyczącymi Tarczy antykryzysowej dostępnymi na stronie

www.pfp.com.pl

Pożyczki dla przedsiębiorców

Dotacje

Szkolenia

Inwestycje_kapitałowe